

IZTOK SIMONITI

Strategija in praksa hegemonizma

(večnost Monroejeve doktrine)

Povod za pričujočo razpravo je nedavna vojaška intervencija ZDA v Panamo. ZDA so, kot izraziti hegemon, začele že februarja 1988 z ekonomsko blokado, politiko pritiskov na Panamo, ki je dosegla svoj vrhunec v vojaški intervenciji 20. decembra 1989 in bila končana 3. januarja 1990, ko se je general Noriega predal ameriškim silam – potem ko je deset dni užival status političnega azilanta v ambasadi Vatikana v Panama City-ju.

Po volilnem porazu sandinističnega totalitarnega režima D. Ortege in zmagi demokratične opozicije v Nikaragvi (februarja letos) ter ponovni vzpostavitvi parlamentarne demokracije v Čilu (marca letos) ostaja Kuba edina država v zahodni hemisferi, v kateri so na oblasti komunisti. Kuba je torej nelogični tujek v tradicionalni interesni sferi ZDA.

Namen razprave je zato analizirati dolgoročnejši odnos države hegemonu do držav, ki tradicionalno sodijo v njeno interesno sfero. Poleg tega ne smemo zanamiti dejstva, da so ZDA tudi ena od dveh t. i. supersil, ki imata v hierarhiji mednarodnih odnosov dejansko »posebne obveznosti in zato tudi posebne pravice«. V praksi predstavljajo te posebne pravice za ZDA nekakšno politično legitimiteto, da posredujejo v Latinski Ameriki vedno takrat, kadar menijo, da so ogroženi njeni vitalni interesi. Izvor te politične legitimitete je seveda konkretna moč in sposobnost uporabe sile, zaradi česar hegemon (ZDA) po svoji volji in presoji odloča o sredstvih, krajih in času uporabe svoje moči. Pisani temelj, ki »urbi et orbi« razglša ameriško hegemonstvo v zahodni hemisferi, pa je t. i. Monroejeva doktrina. Le-ta in številne izpeljave ameriškega intervencionizma v praksi so predmet naše razprave. Pregledi vojaških intervencij ZDA v Srednji Ameriki, ki so utemeljene v Monroejevo doktrino pa dajemo v opombi¹

¹ Monroejeva doktrina, ki je sicer izrecno zahtevala spoštovanje načela neintervencije (evropskih kolonialnih sil), se je v nekaj desetletjih spremenila in izrazil instrument ameriškega intervencionizma in hegemonstva v Srednji Ameriki, in sicer: z intervencijo v Kolumbiji so ZDA vzpostavile t. i. »vlado panamske republike«, ki je razglasila neodvisnost Paname in ki so jo ZDA takoj vojaško okupirale (1903); v Dominikanski republiki (1904); na Kubi (1906); s silo so ZDA vzpostavile de facto protektorat nad Hondurasom in Nikaragvo (1911), Haitijem (1915) in Dominikansko republiko (1916); v času državljanske vojne v Mehiki so ZDA intervenirale dvakrat (1914, 1916). ZDA pa so se v skladu z Rooseveltovo politiko dobrega sosedstva odpovedale pogodbeno določeni pravici do intervencije na Kubi (1934) in Panami (1936). V obdobju po 2. svetovni vojni je Trumanova doktrina tisti temelj, ki pomeni kontinuiteto veljavnosti Monroejeve doktrine in novih političnih okoliščinah boja proti komunizmu: intervencija ZDA v Gvatemali (1954) zaradi »prodora mednarodnega komunizma« v to državo; intervencija na Kubi (1961) zopet komunistični režim F. Castra; intervencija v Dominikanski republiki (1965) zaradi levega in desnega ekstremizma ter zaščite državljanov ZDA; intervencija v Čilu (1973) in Grenadi (1983) zaradi prokomunističnih režimov in zaščite državljanov ZDA; intervencija v Panami (december 1989) zaradi zaščite življenj ameriških državljanov, obnavljanja demokracije in ohranitve integritete sporazuma o Panamskem kanalu.

Neprkriti intervencionizem izvajajo ZDA tudi proti komunističnima režimoma v Nikaragvi (od 1979 do zadnjih volitev) in Kubi (od 1961); obe državi sta namreč nelogična tujka v ameriški interesni sferi.

Ker so ameriški poseg v Panamo, pritiski na Nikaragvo in Čile za vzpostavitev demokratičnih režimov le posamezni primeri izvajanja že davno opredeljene politike ZDA, se z njimi ne bomo posebej ukvarjali.

Mednarodna politična razsežnost Monroejeve doktrine

ZDA so svojo zunanjo politiko do Latinske Amerike opredelile s t. i. Monroejevo doktrino 1823. leta, ki je ostala v praksi veljavna do današnjega dne. Iz besedila dokumenta je namreč mogoče opredeliti geografsko območje, ki ga Monroejeva doktrina označuje kot interesno sfero ZDA. V dokumentu se uporabljajo pojmi: »ameriška celina«, »dogajanja v tej hemisferi«, »svojih bližnjih na tej strani Atlantika« itd.

Monroejeva doktrina kot izraz politične strategije ZDA, s katero so področje Latinske Amerike razglasile za svojo interesno sfero, ni napisana v posebnem dokumentu ali izjavi, temveč jo sestavljajo le trije odstavki sedme letne poslanice predsednika Monroeja Kongresu leta 1823. Skupaj ne predstavljajo niti desetine letne poslanice, ki se je nanašala na druge, za nas manj pomembne zadeve.

Posebnost Monroejeve doktrine je pravzaprav njena trajnost. Redki so namreč primeri, da bi neka država svojo zunanjo politiko vodila stoletje in pol na temelju ene same doktrine, še posebej glede na to, da so se v ZDA v tem obdobju izmenjale številne ekipe na oblasti. Za nas so najpomembnejši naslednji elementi Monroejeve doktrine: a) vsak poskus evropskih sil, da razširijo svojo politično moč na Latinsko Ameriko, bodo ZDA tolmačile kot ogrožanje varnosti; b) vsako intervencijo, ki bi jo evropske sile sprožile z namenom pritiska ali nadzora nad vladami, ki so že postale samostojne, bodo ZDA tolmačile kot sovražno dejanje proti ZDA.

Monroejeva doktrina je bila sicer unilateralna poteza, vendar pa je bila postopoma sprejeta v regionalnih in mednarodnih okvirih. V praksi so ZDA omenjeno doktrino v različnih obdobjih različno tolmačile in uporabljale vsakokrat tista sredstva, ki so se zdela za njeno uresničevanje najprimernejša. V 19. stoletju, ko so ZDA doktrino izvajale unilateralno in sredstva prilagajale konkretnim primerom, je bila zato doktrina večkrat dopolnjena. Verjetno je najpomembnejši amandma T. Roosevelta (1904), s katerim so si ZDA vzele pravico, da uporabijo svoje enote kot »mednarodne policijske sile« in na ta način »legitimizirale vojaško intervencijo v drugih državah zahodne hemisfere z namenom, da prisilijo lokalne vlade, da le-te plačajo dolgove tujim upnikom in se tako izognejo tudi grožnji, to je evropski intervenciji«.

Že na prvi haški konferenci (1899) so ZDA Monroejevo doktrino skušale vsiliti ostalemu svetu kot splošno veljavni princip, na mirovni konferenci v Parizu (1919) pa je ameriška delegacija doktrino postavila kot *conditio sine qua non*.

Društvo narodov je v 54. čl. Listine priznalo Monroejevo doktrino kot »regionalni sporazum«, pri čemer je Washington dodal še rezervo, po kateri »ZDA ne bodo dale na arbitražo ali v obravnavo Skupščini ali Mirovnemu svetu nobenega vprašanja, ki je po presoji ZDA odvisno ali povezano z njeno dolgoročno politiko, poznano kot Monroejeva doktrina«.

ZDA so prav tako na 4. panameriški konferenci (1910) dosegle, da so ostale latinskoameriške države *de facto* in *de iure* priznale Monroejevo doktrino kot »faktor mednarodnega miru na kontinentu«. Z razveljavitvijo vseh amandmajev in dodatkov – Clarkovi amandmaji, 1928 – so ZDA z novo politiko neintervencije

dosegle ponovno priznanje doktrine s strani držav Latinske Amerike. Politika F. D. Roosevelta proti fašistični ideologiji in nemškimi teritorialnimi aspiracijam pa je še bolj okrepila kontinentalni konsenz. ZDA so leta 1940 obvestile nacistično Nemčijo o »enotnem nasprotovanju evropskemu vmešavanju v ameriški politični sistem (common inter-American democratic ideal)«. Po nemški okupaciji Danske, Norveške, Nizozemske in Belgije je bilo na drugi konferenci ministrov v Havani (1940) sprejeto načelo o »netransferu« evropskih kolonij bivših evropskih sil novi nemški okupacijski sili.

Po koncu druge svetovne vojne je dobila Monroejeva doktrina ponovno kontinentalno podporo in priznanje na konferenci o problemih miru in vojne (Chapultepec, Meksiko 1945). Na omenjeni konferenci je bil koncept dejansko razširjen na vojaško področje. Ustanovitev posebne vojaško-obrambne zveze ni bila usmerjena zgolj proti agresiji, ki bi prihajala iz zunanosti kontinenta, temveč proti vsaki drugi državi, ki bi napadla eno od držav na ameriškem kontinentu. Prav tako je medameriški sporazum o recipročni pomoči (Rio de Janeiro, 1947) predvidel potrebne ukrepe za kolektivno varnost in opredelil okvir in sredstva proti eventualnemu agresorju – od začasnega izгона diplomatskih predstavnikov do uporabe sile.

S kratkim zgodovinskim prikazom Monroejeve doktrine želimo poudariti, da ta ni rezultat hladne vojne, temveč da gre za tradicionalno zunanjepolitično orientacijo ZDA kot hegemonov v odnosu na Latinsko Ameriko. Seveda se je konfrontacija med ZDA in SZ kasneje odrazila tudi v tem delu sveta.

Hegemonija – politika imperializma ali politika statusa quo?

Odnos ZDA do Latinske Amerike je pravzaprav klasičen (šolski) primer praktiranja temeljnih vzorcev politike moči in uporabe sile. Politiko ZDA dejansko lahko reduciramo na tri osnovne tipe: zadržati moč, povečati moč ali demonstrirati moč v odnosu do posameznih držav, skupin držav ali celotne zahodne hemisfere.

Upošteva je dolgoročnost Monroejeve doktrine (od 1823. leta dalje) skušajmo odgovoriti, ali je politika ZDA prvenstveno imperialistična ali pa gre le za politiko statusa quo, torej za ohranitev odnosa med hegemonom in državami v interesni sferi.

Morda bi znanstvena ocena ameriškega intervencionizma v Srednji Ameriki pokazala, da vodijo ZDA zgolj politiko statusa quo. Seveda so prav tako popularne ocene, da je ameriška politika do celotne hemisfere pravzaprav imperialistična. Vendar pa se v tem primeru pojem imperializem uporablja kot pojem za nemoralno in grabežljivo politiko supersile in hegemonov. Dejstvo je, da se ta pojem nekritično uporablja praviloma takrat, kadar se želi izraziti nasprotovanje določeni politiki, pri čemer pa se pozablja, kaj pravzaprav sam pojem označuje. Govorimo o sovjetskem in ameriškem imperializmu, anglofonskem in frankofonskem, političnem, kulturnem in tehnološkem itd. Ko temu dodamo še finančni imperializem in imperializem transnacionalni, je zmeda pravzaprav popolna.

Za naš problem – torej za odnos ZDA do Latinske Amerike – lahko imperializem najbolj ustrezno opredelimo kot politiko, s katero želi neka država povečati svojo moč s tem, da spremeni obstoječe ravnotežje moči. S politiko statusa quo pa država ne želi spremeniti obstoječe ravnotežje moči. Politiko demonstracije moči države uresničuje bodisi zaradi vzdrževanja ali povečanja svoje moči. Gledano v daljšem časovnem obdobju so ZDA do Latinske Amerike kombinirale vse tri

načine, in to odvisno od ocene, katera politika bo v danem trenutku najbolj učinkovito zagotavljala njihov hegemonški položaj. ZDA so v bistvu ohranjale klasičen odnos nad- in podrejenosti z občasnim spreminjanjem načinov nadzora, npr.: vojaškega v političnega, političnega skupaj z ekonomskim, ali obratno. Gre torej za t.i. politiko »vroče–hladno« ali politiko »dobrega sosedstva in debele palice«. Če so se ZDA občasno odrekle politiki moči, seveda to ni nikoli pomenilo, da so se trajno pripravljene odreči svoji interesni sferi.

Vsaj za obdobje po 2. svetovni vojni moremo reči, da je politika ZDA do Latinske Amerike pravzaprav politika statusa quo, s katero si je država hegemon prizadevala ohraniti obstoječi imperij (zahodno poloblo) predvsem pred penetracijo Sovjetske zveze. Zato vsaka politika, ki hoče ohraniti že enkrat osvojeno, ni imperializem, za katerega smo rekli, da želi zrušiti status quo in doseči bistveno spremembo odnosov moči med dvema ali več državami. Politika ZDA je bila zato bolj politika konsolidacije in zaščite, ki hoče le prilagajati te odnose, pri čemer pa njihovega bistva (podrejenosti) ne spreminja ter zato še vedno deluje znotraj okvirja politike statusa quo.

Profiliranje strateške in taktične politike na osnovi Monroejeve doktrine je torej vodenje politike statusa quo. Doktrina pravzaprav vsebuje dve temeljni načeli katerekoli politike statusa quo: na eni strani zahteva odločnost ZDA, da ohrani obstoječe razmerje moči (nadrejenosti in podrejenosti) znotraj zahodne poloble; na drugi strani pa napoveduje odpor ZDA proti sleherni neameriški državi, ki bi hotela spremeniti obstoječe ravnotežje moči. Tako politično stališče so ZDA ponovile nešteto krat, predvsem pa so bile v vseh konkretnih primerih sposobne, da ga v praksi tudi uveljavijo.

Poudarili smo, da so ZDA predvsem vodile politiko statusa quo, kar pa ne pomeni, da so bile vedno proti kakršnikoli spremembi v svoji interesni sferi. Medtem ko so ZDA ocenjevale v obdobju hladne vojne vsako vzpostavljane prosovjetskih režimov ali zgolj »levih« režimov kot neposredno grožnjo obstoječemu razmerju moči, pa so ZDA v 70-letih prav tako ocenile, da vzpostavljane demokratičnih režimov pomeni tisto spremembo, ki utrjuje, če že ne ohranja njen hegemonški položaj – torej obstoječe razmerje moči.

Detant v 70-letih

Ko je detant zamenjal politiko hladne vojne, so Nixon, Kissinger in Ford spremenili taktiko, ne pa tudi strategije. Namesto aktivnega intervencionizma in subverzije so se ZDA odločile za politično in ekonomsko izolacijo Kube. To naj bi povzročilko Sovjetski zvezi izredno visoke materialne stroške, zaradi česar bi se morala odreči svojemu oddaljenemu satelitu. Ocena ZDA je bila očitno nepravilna: politični interes Sovjetske zveze je vsekakor prevagal nad logiko finančnih stroškov. Kuba ni v tem pogledu nobena izjema – to logiko uporablja Sovjetska zveza tudi do drugih držav v neposredni in potencialni sferi.

Zato bi se kazalo zoperstaviti tudi trditvi, da ameriški transnacionalni oz. velekapital diktira ameriški politiki vzdrževanje imperija (hegemonstva) zaradi povsem ekonomskih interesov. Mislimo, da se je potrebno opreti na empirijo, ki zanika t.i. »ekonomske teorije imperializma«, po katerih so politiki zgolj orodje v rokah kapitalistov. Prav odnos ZDA do Latinske Amerike po našem mnenju dokazuje nasprotno. Pomembna je namreč moč hegemon in njegova sposobnost, da uporabi silo, kadar meni, da je njegov primat ogrožen. Konkretna praksa

namreč kaže, da gre v večini primerov uveljavljanja primata ZDA znotraj svoje interesne sfere za povsem drugačno razmerje med velikim kapitalom in politiki. Monroejeva doktrina kot trajni temelj politike ZDA kaže, da so praviloma politiko hegemonstva (vzdrževanja imperija) oblikovale vlade, ki so potem povabile velekapital, da je tako politiko podprl. Politična praksa – ne le v primeru ZDA – namreč dokazuje primat politike nad ekonomijo. Pridružujemo se mnenju J. Schumpetra, ki pravi, da je vladavina finančnikov . . . nad mednarodno politiko časopisna pravljica in prav noro drugačna od resničnih dejstev.

Poskus revizije tradicionalne politike

Z. Brzezinski je v svojem delu »Between Two Ages« (1970) ponovno definiral globalno politiko ZDA glede zahodne hemisfere (zahodne interesne sfere) in še posebej glede Karibov. Brzezinski trdi, da je tradicionalni hegemonizem neustrezen, saj ne upošteva realnih sprememb v svetu: zmanjšanja ideološkega tekmovanja, upada nacionalizma, povečanja mednarodne soodvisnosti, povečanja pričakovanj »Tretjega sveta« itd. Po njegovem mnenju bi morale ZDA ponovno definirati svoje prioritete, zlasti v pogledu antikomunizma in varnosti hemisfere. V novem obdobju globalizma »geografska strnjenost, se pravi geografska strnjenost interesne sfere, ni več politično odločilna«. ZDA bi zato morale »imeti več posluha za revolucionarne procese v svetu in depolitizirati svoj pristop glede vprašanj pomoči in trgovine«.

Na kratko rečeno, Brzezinski zavrača klasični koncept interesnih sfer v mednarodni politiki in zagovarja namesto tega izoblikovanje globalne strategije, ki bi bila učinkovita »pri upravljanju sveta v pogojih medsebojne odvisnosti«. Brzezinski se zavzema za prilagajanje novim okoliščinam in se kot predstavnik realistične šole ne odreka politiki sile, temveč zahteva le sodobnejše razumevanje politike interesnih sfer v ohranjanju ravnotežja moči.

Njegovi argumenti so bili politično uveljavljeni v dveh poročilih (1974, 1976) t.i. Komisije za odnose med ZDA in Latinsko Ameriko. Poročila poudarjajo pravilnost teze Brzezinskega o globalni politiki. Zato bi ZDA glede Latinske Amerike morale v prihodnje spoštovati suverenost držav in tolerirati njihovo politično in ekonomsko različnost ter se odreči paternalizmu. V tem pogledu predlaga ta poročila ponovna pogajanja o Panonskem prekopu, liberalizacijo trgovine in multilateralne pomoči, zavzemanje za človekove pravice in opuščanje vojaških intervencij kot instrument hegemonistične politike. Brzezinski je zagovarjal tezo, da morajo ZDA v duhu detanta izvzeti lokalne in regionalne konflikte iz konteksta odnosov med supersilama ter da ne smejo shematično presojeti revolucij in interregionalnih konfliktov kot bojno polje hladne vojne.

Moralnost zunanje politike hegemon

Ne glede na gornje »novosti« pa so ostale tradicionalne konsideracije ZDA o nacionalni varnosti tudi poslej poglavitna vsebina revidirane praktične zunanje politike. Revizija je bolj posegla v moralne vidike zunanje politike, posebej glede prejšnje nedvoumne podmene o legitimitnosti hegemonске vloge ZDA do zahodne hemisfere in Karibov. Zunanjo politiko ZDA naj bi opredeljevale univerzalne moralne vrednote.

Te ideje, ki so se rojevale proti koncu vladavine tandema Kissinger–Ford, so bile »prelite v prakso« šele za časa Jimmyja Carterja kot »poštenega družinskega očeta in moža, ki je imel instiktivno moralističen pristop k mednarodnim odnosom«.

Nova administracija je zunanjo politiko do Karibov in Latinske Amerike definirala v petih točkah: 1. močna podpora za ekonomski razvoj, 2. zavzemanje za demokratično prakso in človekove pravice, 3. jasno sprejemanje ideološkega pluralizma, 4. nedvoumno spoštovanje nacionalne suverenosti in 5. odločno pospeševanje regionalnega sodelovanja ter aktivne vloge Karibov in Latinske Amerike v svetu.

Zato Carterjevo obdobje (1976–1980) Payne poimenuje postvietnamski revizionizem. Hladna vojna je bila preteklost, komunizem naj bi ne bil več obsesivna preokupacija ZDA, grobi intervencionizem v zadeve drugih držav pa je imel predznak nemoralnosti. ZDA naj bi imele več spoštovanja za avtonomnost in suverenost vseh držav, ameriška politika se ne bi smela nikoli več postaviti na »napačno stran zgodovine« in podpirati avtokratične in totalitarne režime namesto reformnih gibanj. V najširšem smislu so torej ameriški nacionalni interesi skladni z univerzalnimi in globalnimi zahtevami človeštva za razvoj, pravičnost in človekove pravice. Vzpostavljjanje demokracij – tudi s politiko sile – je zato strateški interes hegemonu.

Carter je svojo politiko sicer napovedoval kot novo liberalno obdobje v odnosih med ZDA in Karibi, vendar pa taka politika hkrati ni v ničemer popuščala v pogledu fundamentalnih interesov hegemonu. Celotna ekonomska strategija je maksimalizirala vlogo ameriškega transnacionalnega kapitala v področju Karibov, kar je bil kasneje tudi politični moto Reagana. Gledano v celoti je bila značilnost Carterjeve politike manjša ozkosrčnost v pogledu dopuščanja političnega in ekonomskega pluralizma karibskih držav. Politika »prijateljskega sodelovanja« naj bi namreč zagotovila, dolgoročno gledano, še večji vpliv ZDA in objektivno povečala odvisnost karibskih držav.

Vrnitev k tradiciji

Načelno zastavljena politika pa je postopoma v praksi dobivala drugačne, predvsem tradicionalne konservativne značilnosti. Posebno po invaziji na Afganistan (1979) je administracija ponovno poudarjala sovjetsko grožnjo kot osrednji politični problem. Pod pritiskom konservativnega dela kongresa in javnega mnenja, ki je bilo še vedno privrženo ideologiji hladne vojne, se je Carterjev prvotni koncept zato v praksi razblinil.

Reaganova politika

Reaganova politika do Srednje Amerike in Karibov kot izključne interesne sfere ZDA, se je že v obdobju njegovega prvega mandata (1981–1984) razlikovala od politike, ki jo je vodil njegov predhodnik Carter. Reaganova politika je pomenila afirmacijo politike »debele palice« in zanikanje politike »dobrega sosedsstva«. V vrsti izjav so Reagan in njegovi najožji sodelavci odkrito grozili z vojaško intervencijo, v primeru Grenade pa so jo tudi uresničili. Reaganu je manevrski prostor zmanjševalo predvsem naslednje: javno mnenje je vplivalo tudi na del članov

Kongresa, ki so menili, da lahko večje vojaško vmešavanje v zadeve držav Srednje Amerike in Karibov ponovi vietnamsko izkušnjo, prav tako so nekateri zavezniki zagovarjali predvsem mirno reševanje sporov v regiji.

Kissingerjevo poročilo in dolgoročna politika ZDA

Kissingerjevo poročilo (11. januarja 1984) pomeni nov poskus za doseg konsenza glede odnosa ZDA do Srednje Amerike. Vzpostavljena je bila državna bipartitna komisija, ki naj bi proučila poročila. Že samo dejstvo, da je komisiji predsedoval Kissinger, je pomembno: Kissinger kot svetovno ugleden diplomat, znan tudi po svojem cinizmu, je eden največjih zagovornikov realistične šole mednarodnih odnosov, ki se zavzema za politiko trdnosti in koncesij do Sovjetske zveze.

Kissingerjevo poročilo predstavlja sintezo reformizma in imperativa nacionalne varnosti. Kriza v Srednji Ameriki – revščina, nesposobnost in blokada političnih sistemov – je posledica politike, ki jo vodijo Kuba, Sovjetska zveza in Nikaragva. Poročilo predvideva ekonomsko in socialno pomoč (1985–1990) izključno režimom, ki so naklonjeni ZDA.

Poročilo na koncu jasno opozarja: »... ZDA ne morejo popolnoma eliminirati vpliva Sovjetske zveze v Srednji Ameriki in Karibih. Vendar pa moramo obvladati sovjetske vojaške aktivnosti v hemisferi. Prav tako lahko omejimo priložnosti, ki se nudijo Sovjetski zvezi in okrepimo tiste akcije, ki naj onemogočijo tesnejše povezovanje držav tega področja z Moskvo... Možnosti, da se začnemo pogajati s Sovjetsko zvezo o Srednji Ameriki, so minimalne, saj se ta država (Sovjetska zveza – op. a.) želi pogajati o tem problemu le v kontekstu interesnih sfer. ZDA pa se s tako koncepcijo seveda ne morejo zadovoljiti...«.

Kissingerjevo poročilo – ki je kot sinteza tradicionalizma in reformizma le modernizirana varianta Monroejeve doktrine – je bilo tista osnova, na kateri je Reagan v obdobju drugega mandata (1985–89) oblikoval politiko ZDA do Latinske Amerike. Poglavitni elementi – to je lastna percepcija nacionalne varnosti in vzdrževanje vloge hegemonov v tradicionalni ameriški interesni sferi pa ostajajo imperativ tudi za administracijo Georga Busha (od leta 1990 dalje).

Sklep

Z Monroejevo doktrino so ZDA že 1823. leta opredelile svoj interes do Latinske Amerike. Zaradi rastoče moči in sposobnosti uporabe sile pa ZDA uspešno uresničujejo vlogo regionalnega hegemonov od začetka 20. stoletja. V tem smislu je bistvena ugotovitev, da jim status hegemonov priznavajo tudi druge sile – kljub občasnim kontestacijam. Po 2. svetovni vojni so ZDA, predvsem v odnosu na drugo supersilo (SZ), s številnimi intervencijami dokazale, da so sposobne vzdrževati in demonstrirati nadzor nad t.i. »zahodno hemisfero«. Občasne izjeme (sedaj na primer Kuba) so glede na dolgotrajnost in mednarodno priznanje Monroejeve doktrine s strani drugih velikih sil skorajda zanemarljive. Z vidika katerekoli administracije vsako zmanjševanje politične kontrole hkrati v sovjetski percepciji znižuje moč ZDA, slabi prepričanje NATO in evropskih zaveznikov o hegemonstvu ZDA ter v tretjem svetu ustvarja iluzije o možnostih za samostojnost in suverenost.

Ameriška politika hegemonstva je v bistvu politika vzdrževanja imperija v kontinentalnih okvirih. Taka politika je lahko omejena le z močjo odpora podrejenih držav, ki so se v primeru dolgotrajne veljavnosti in učinkovitosti Monroejeve

doktrine pokazale kot nemočne. Doktrina je s postuliranjem politike statusa quo za neameriške države postavila zaščitni zid, za katerim so ZDA (znotraj določenege geografskega področja) lahko neprestano vzdrževala svojo prevlado. Znotraj teh kontinentalnih meja politika ZDA seveda ni bila uniformno imperialistična. Do nekaterih držav Srednje Amerike je bila izrazito imperialna, medtem ko je npr. do Argentine in Brazilije le ohranjela svoj nadrejeni položaj, kar pa je bilo bolj posledica nekega naravnega procesa, kot pa načrtne ameriške politike. ZDA so sicer razpolagale z močjo, da svojo superiornost uveljavijo v obliki prave hegemonije, pa se za to niso odločile, temveč jim je zadoščala večja ali manjša stopnja ekonomske, finančne in tehnološke odvisnosti teh držav.

Hegemonski položaj ZDA v odnosu do Srednje in Južne Amerike dejansko ni bil nikoli vprašljiv, tako v regionalnih kot tudi ne v globalnih razsežjih, in to kljub občasnim, bolj ali manj trajnim režimom »prosovjetske orientacije« v posameznih državah zahodne poloble. ZDA se torej po 2. svetovni vojni niso nikoli odrekle svojemu hegemonizmu, prilagajale so le svojo strategijo in taktiko smotrom, kako ga ohraniti. V prvih desetletjih so ZDA tako podpirale katerikoli režim v Latinski Ameriki, ki je bil proameriški in antisovjetski. Za ZDA je bilo v tem obdobju popolnoma nepomembno, če so bili ti režimi fašistoidni, vojaški, totalitarni itd. V zadnjem desetletju in pol pa se je t.i. »strateški razmislek« ZDA do posameznih režimov korenito spremenil. Vse ameriške administracije od druge polovice 70. let so namreč izvajale strategijo, v skladu s katero lahko le demokratični – parlamentarni ali predsedniški – režimi v Latinski Ameriki zagotavljajo prvenstvo ZDA v zahodni hemisferi. To strategijo, ki je sicer temeljila na politiki moči in uporabi sile, so ZDA uspešno uresničevale. Z izjemo Kube so praktično vse države ukrojele po demokratskem idealu ZDA. Seveda pri tem ne gre za vprašanje morale ali etike v mednarodnih odnosih, temveč za popolnoma politično odločitev hegemonu. Sprememba režima na Kubi, tudi zaradi sovjetske politike mednarodne prestrojke, je torej samo vprašanje časa.

Taktični politični interesi ZDA imajo v različnih obdobjih različne poudarke, pač glede na spremembe v sami regiji. Različne interpretacije globalnih trendov pa so predvsem odvisne od različne kvalitete odnosov s Sovjetsko zvezo. Vendar pa je strateški interes nespremenjen ter podrejen temeljnemu cilju – da mora ostati zahodna hemisfera v interesni sferi ZDA.

Tako tudi Reaganova in sedanja Bushova administracija v bistvu s povsem klasičnimi metodami tradicionalnega hegemonizma (z intervencijo v Grenadi in Panami, s pritiski na Nikaragvo in Kubo, s pogojevanjem pomoči, s posrednim in neposrednim sodelovanjem pri zamenjavi določenih garnitur na oblasti itd.) potrjuje prvenstvo ZDA v Latinski Ameriki in ne dopuščata nobenih dvomov o tem niti pri svojih zaveznikah niti v Sovjetski zvezi.

Novo obdobje detanta med SZ in ZDA v bistvu potrjuje ugotovitev, da gre za popuščanje napetosti le v vrhu svetovne moči, kar pomeni uveljavljanje koncepcije deljivega, ne pa univerzalnega miru. Zadnja ameriška intervencija v Panami decembra 1989 prav tako potrjuje veljavnost soglasja med supersilama, da svobodno intervenirata v njunih interesnih sferah. To je razvidno tudi iz rutinskega protesta Sovjetske zveze, ki se ne razlikuje od protestov, ki so spremljali vse dotedanje ameriške vojaške posege. V čisto vojaškopoličnem smislu pa ameriška intervencija v Panamo najavlja značaj spopadov v devetdesetih letih, ki bodo po vsej verjetnosti lokalnega značaja in manjšega obsega. Gre za spopade, ki jih sodobna doktrina označuje s pojmom »spopadi nizke intenzitete«.